

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoeni; Dr F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. v. Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; Dr B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggemark; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. L. Kooie, Vreeland; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijckmaer-Franklen-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Deventer; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswert; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Drs M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr H. J. Westerink, Leiden; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 58. — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f750 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdart.: „Het Koninkrijk Gods en de Koninkrijken der aarde“, II. — Uit de Schrift: De machteloze voorbidder, Ex. 32:32b. — Kerkelijk leven: Eene aanvaardbare verklaring van het wonder? „Het verbond Gods“, VI. „Zeg eens: AAAA...“, Geen défaitisme, s.v.p. De scheuring in Amerika, XIII. Citaat Heyns-Bavinck. Hulp opleiding predikant Argentinië. Ontstentenis van genoegzame eenparigheid, eind- dan wel beginpunt? (I). De kleine Catechismus van Zacharias Ursinus, X. — Even parkeer: Het deel der kleinen. — Uit het pol. en soc. leven: Christendom en Economie, III. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Bijlage: Heidelb. Catechismus, blz. 201—208.

HOOFDARTIKEL

„Het Koninkrijk Gods en de Koninkrijken der aarde.“
(Art. 36.)

II.

„Kerk en Koninkrijk.“

Door de in de Schrift gevonden gelijkstelling van den kring des Verbonds en den kring van het Koninkrijk, hebben we een nader omschreven gedachte omtrent 't Koninkrijk Gods gekregen. Het bleek ons dat 't spraakgebruik, dat onder „arbeid in het Koninkrijk Gods“ een deel van onzen arbeid verstaat, moet gecorrigeerd aan de Schrift, die zegt, dat al onze arbeid in het Koninkrijk Gods is en dat dit Koninkrijk is het herstel van de heerschappij Gods in den weg van het Verbond, in den van God afgevalen kosmos.

Nu we zóó een nauwkeuriger gedefinieerd begrip van het Koninkrijk Gods hebben, kunnen we op het onderscheid tusschen Koninkrijk en Kerk ingaan. Want de eerste bedoeling is, aan te geven waarom de term Kerk in „Kerk en Staat“ vervangen is door Koninkrijk Gods.

Dan is de eerste vraag: leert de Schrift ons iets over dit onderscheid? En ook als ik me weer beperk tot de brieven van Paulus, blijkt dat metterdaad het geval te zijn.

Daarbij denk ik allereerst aan Efeze 1. In dat hoofdstuk wordt de onderscheiding in vs. 22 zeer duidelijk aangegeven. In vs. 19—21 is er sprake van de heerschappij van Christus. En in vs. 22a wordt deze heerschappij omschreven met een term die o.a. in 1 Kor. 15:27 gebruikt wordt ter aanduiding van het Koninkrijk Gods: „Hij heeft alle dingen onder Zijn (Christus) voeten gesteld“. Van deze Koningsheerschappij van Christus wordt in datzelfde vers zeer streng onderscheiden, wat er volgt in vs. 22b: „en heeft Hem (Christus) der gemeente gegeven tot een Hoofd aller dingen“. Dergene die de heerschappij heeft, heeft God gegeven tot een Hoofd van de Kerk. Bij de gelijkheid van persoon valt de onderscheiding van ambten (Koning in het Koninkrijk en Hoofd in de Kerk) te scherper op. En daarmee de onderscheiding van de twee aangeduide kringen: Kerk en Koninkrijk.

Dat onderscheid leeren we hier al dadelijk nader kennen. Immers in het Koninkrijk heet Christus Koning — in de Kerk Hoofd. Koning en Hoofd. De Koning is in overdrachtelijken zin 't Hoofd van 't volk. En het Hoofd Christus is Koning in de Kerk. Maakt dus deze onderscheiding wel zooveel uit? Ik meen van wel. Juist nu in Efeze 1 (en ook in Kol. 1, zooals we zullen zien) de twee kringen Kerk en Koninkrijk zóó scherp onderscheiden zijn. (Den persoon aan wien God alle dingen onderworpen heeft, heeft Hij ook ge-

geven tot Hoofd der Kerk). Het lijkt mij dan ook niet juist de positie van Christus in het Koninkrijk en in de Kerk te onderscheiden als algemeen en bijzonder Koningschap. Deze onderscheiding, algemeen en bijzonder, hebben we al bij heel wat punten ingevoerd en ze heeft ons nog niet op veel punten verder gebracht. Dat kan niet verwonderlijk zijn voor wie er op let, dat in deze (algemeene) onderscheiding ook niets over den aard van het onderscheid gezegd wordt. En dat is in de Schrift, zooals die 't onderscheid stelt, juist wel het geval: Koning en Hoofd. Dit onderscheid prijs te geven door te spreken van algemeen en bijzonder Koningschap beteekent één van die fijne puntjes van de onderscheiding in de Schrift te veronachtzamen.

Wat toch beteekent dit onderscheid? Koning of Hoofd. Een Koning staat boven het volk en boven de eigendommen van het volk. En natuurlijk, hij is, in zekeren zin, ook één met dat volk als 't goed is. Maar dat laatste staat toch op den achtergrond als ik hem Koning noem. Dan valt alle nadruk hierop, dat hij er boven alles staat.

Dit element ontbreekt bij een Hoofd allerminst. Maar Hoofd zegt nog meer. Zegt eigenlijk iets anders. Immers, bij Hoofd denk ik aan een lichaam. En een hoofd is een lichaamsdeel. Anders: een hoofd is een deel van het lichaam. Het eerste element, dat 't Hoofd boven alles staat, valt hier niet weg, maar het tweede element dat het Hoofd deel is van het lichaam, één is met het lichaam, heeft hier juist allen nadruk. En dat is zooveel te meer het geval wanneer, zooals in Efeze 1, de aanduidingen Koning en Hoofd naast elkaar voorkomen als namen van denzelfden persoon maar voor verschillende functies — voor Zijn Koningschap in 't Koninkrijk en voor Zijn Hoofd-zijn in de Kerk. In 't Koninkrijk staat Hij boven alles en in de Kerk staat Hij ook boven alles, maar Hij is één met allen, deel van 't lichaam.

Zoo komen we van het onderscheid tusschen Kerk en Koninkrijk tot het onderscheid: Christus als Hoofd, Christus als Koning. Het koninkrijk omvat alles, panta, de aanduiding van den kosmos. De kerk omvat alleen de menschen, en van die menschen alleen de geloovigen, die „de vergeving der misdaden“ gelooven.

Dat onderscheid van ambten bij den Christus, leert ons een onderscheid van ambten bij den christen kennen. De geloovigen zijn onderdanen in het Koninkrijk (t.o. van het Koningschap), zij zijn leden van de Kerk (t.o. van het Hoofd-zijn). In beide gevallen zijn zij aan Christus onderworpen (gelijk Christus in beide gevallen er boven staat), maar in 't eerste geval is er geen nadruk gelegd op de eenheid en in 't tweede wel. Als leden der Kerk hebben ze deel aan Christus (gelijk Christus één is met hen). Dat deel hebben aan Christus komt bij 't Koningschap als zoodanig niet ter sprake. (Wel is het daarvoor ondersteld, omdat burgers van het Koninkrijk alleen zij zijn, die gelooven in Christus, leden der kerk zijn.)

Nu valt 't op, dat we in Kol. 1 nog eens dezelfde onderscheiding aantreffen. Ook daar hebben we twee kringen. De eene wordt in vs. 8 uitdrukkelijk aangewezen als de Kerk: „En Hij is 't Hoofd van het lichaam, de Kerk“. Weer wordt daarbij wederzijdsch de verbondenheid aangegeven: Hij is 't Hoofd en de Kerk is 't lichaam. Op 't eerste gezicht is de aanduiding van den anderen kring (het Koninkrijk) hier minder nadrukkelijk en duidelijk. Maar dat is toch slechts schijn. Want in vs. 13 is 't Koninkrijk met name genoemd. En wanneer in Kol. 1:20 op dezen kring

van vs. 13 teruggegrepen wordt, geschiedt dat in woorden (alle dingen aan Zijn voeten onderworpen), die letterlijk aan Efeze 1:10 herinneren. We kunnen dus zeggen dat de onderscheiding Kerk en Koninkrijk (Hoofd en Koning van Christus, lid en dienaar van den geloovige) ook in Kol. 1 uitdrukkelijk geleerd wordt.

Nog een ander punt moet bij Kol. 1 ter sprake komen. Het blijkt hier dat 't Koninkrijk toch niet zonder meer gelijk is aan den kosmos. Wel omvat het Koninkrijk alles, panta, den kosmos. Maar in Kol. 1:13 wordt van de geloovigen gezegd, dat ze overgezet zijn uit de duisternis in het Koninkrijk. En tegelijk wordt dan aangegeven, dat degenen die niet gelooven dezen overgang missen. Die niet gelooven staan dus nog in de duisternis (het Rijk der duisternis) en niet in, maar buiten het Koninkrijk. Het Koninkrijk zou dus omvatten den kosmos verminderd met de ongeloovigen. Maar toch zegt de Schrift meermalen uitdrukkelijk dat alle dingen, panta, de (geheele) kosmos onder Zijn voeten gezet is.

Men poogt aan deze moeilijkheid te ontsnappen door de onderscheiding Koninkrijk van Gods macht (kosmos, panta), Koninkrijk van Gods genade (kosmos verminderd met ongeloovigen, die geen genade ontvangen). Maar deze uitvlucht is geen oplossing. Allereerst is de onderscheiding macht en genade geen zuivere, maar een kreupele. En bovendien is herhaaldelijk t.o.v. deze onderscheiding (terecht) de vraag gesteld of niet heel het wereldbestand (ook de ongeloovigen) opkomt uit den wortel Christus — m.a.w. uit de genade Gods. We zullen goed doen de onderscheiding macht en genade los te laten. Maar voor de oplossing van het vraagstuk van Kol. 1 biedt ze zeker geen aanwijzing.

De oplossing ligt in de onderscheiding van onvolkomen en volkomen bedeeeling van het Koninkrijk. Deze twee bedeeelingen raken elkaar in de wederkomst van Christus. In de volkomenheid zijn de goddeloozen uit 't Koninkrijk weggedaan. En Paulus ziet 't Koninkrijk van de volkomenheid uit. In de oudste brieven is het Koninkrijk bijna uitsluitend eschatologisch. Hoe langer hoe meer komt in de latere brieven 't diezelfde naar voren. Maar wanneer Paulus voor de heerschappij van den Christus den term Basileia (Koninkrijk) gebruikt, ziet hij 't altijd van uit de volkomenheid, alsof de goddeloozen er reeds uit weggedaan zijn. Zoo komt het ook, dat hij in vs. 13 met zooveel woorden over 't Koninkrijk sprekend, de goddeloozen buiten 't Koninkrijk plaatst, hoewel hij in hetzelfde hoofdstuk volhoudt dat alles, panta, de kosmos, onder Christus heerschappij gezet is.

Staat nu zoo het onderscheid tusschen Koninkrijk en Kerk vast — dan komt de vraag op of deze onderscheiding betekenis heeft voor de kwestie die ons nu bezig houdt, n.l. de kwestie van art. 36. Met 't voorgaande heb ik willen bewijzen dat ik niet zonder reden in „Kerk en Staat“, Kerk vervangen heb door Koninkrijk Gods. Ons bleek nu dat Koninkrijk en Verbond ongeveer elkaar dekken — en ook dat Koninkrijk en Kerk wel te onderscheiden zijn.

Nu hebben Kerk en Staat elk een eigen terrein. Die twee terreinen hebben verband met elkaar, omdat dezelfde personen op beide terreinen voorkomen. Juist daarom komen we met de verhouding van Kerk en Staat niet klaar. We noemen zóó twee grootheden die geen direct verband hebben, althans als ongelijksoortige grootheden niet vergelijkbaar zijn.

De verandering van Kerk in Koninkrijk biedt hier uitkomst. De Kerk heeft de Woordverkoondiging. De Kerk heeft met de geloovigen in hun

geloof te doen. En daartoe beperkt de Kerk zich ook. Anders echter staat 't met 't Koninkrijk. Want dat Koninkrijk omvat 't gansche leven der geloovigen, ook hun Staatsburgerschap. Kerk en Staat raken elkaar niet direct. Koninkrijk Gods en Staat raken elkaar wel degelijk direct, altijd. Want de Staat is als kosmisch instituut (dus deel van den Kosmos), een deel van 't Koninkrijk Gods, dat immers den ganschen kosmos omvat. De Staat is een stuk uit het Koninkrijk Gods, evengoed als de Kerk het is. De verhouding van Koninkrijk Gods en Staat is dus de verhouding van 't geheel tot een deel van dat geheel.

De Kerk is ook een deel van dat geheel — ook een stuk van het Koninkrijk Gods. Zij is zelfs de kern van het Koninkrijk. De Kerk is het lichaam van Christus, de vergadering der geloovigen. Die geloovigen zijn de burgers van het Koninkrijk. Zoo is de Kerk 't centrale deel van het Koninkrijk. Misschien kan men nog beter zeggen: de Kerk is 't eerste en 't hoogste in 't Koninkrijk Gods, gelijk 't geloof 't eerste en 't hoogste is in 't leven der geloovigen. Maar dat beteekent geen suprematie van de Kerk of van eenig kerkelijk instituut. De Kerk is toch weer niet meer dan deel van 't geheel, zij 't ook 't centrale, voornaamste deel.

Deze onderscheiding en verhouding van Kerk en Koninkrijk kent ook onze belijdenis. Zeer duidelijk is dit b.v. in Zondag 19 en 48. In Zondag 19 is sprake van de verhooging van den Middelaar, van Wien 't heet, dat Hij is „'t Hoofd van Zijn Christelijke Kerk, door welken de Vader alle ding regeert”. 't Hoofd van de Kerk en de regeerder van alle ding (kosmos) aan de rechterhand des Vaders. Ongeveer 't zelfde, zij 't iets minder duidelijk, lezen we in Zondag 48 over de komst van het Koninkrijk: „bewaart en vermeerder Uw Kerk — tot dat de volkomenheid Uws Rijks kome, waarin Gij alles zult zijn en in allen”. De onderscheiding van de twee is hier minder duidelijk dan in Zondag 19 — maar die onderscheiding was ook reeds in Zondag 19 gegeven. In Zondag 48 wordt de verhouding meer aangegeven van Kerk en Koninkrijk: de Kerk is 't centrale deel van 't Koninkrijk. Wie dat eenmaal gezien heeft vindt dezelfde verhouding terug in Zondag 31. 't Gaat daar over de sleutelen des Hemels. Dat Hemelsrijk ('t Koninkrijk der hemelen of 't Koninkrijk Gods) wordt in de allereerste plaats geopend en gesloten door de verkondiging des Woords. De verkondiging van het Woord is het werk van de Kerk. Zoo is de Kerk bezig tot openen en sluiten van het Koninkrijk.

Hier blijkt dus wel de onderscheiding van Kerk en Koninkrijk achter te staan. Echter, wij lezen nu den Catechismus dikwijls anders: alsof hier stond: De kerk opent en sluit door de bediening des Woords 't Koninkrijk — de gemeenschap der Kerk. Dat hier Kerk en Koninkrijk niet gelijk gesteld worden is duidelijk voor wie Zondag 19 (die immers aan Zondag 31 voorafgaat) gelezen heeft. 't Eenige wat overblijft, is Zondag 12, waar van Christus gezegd wordt, dat Hij is de eeuwige Koning die ons door Zijn Woord en Geest regeert. Ik meen dat hier sprake is van het Koninkschap van Christus in de Kerk, waarbij dan echter 't element dat 't bijzondere van dezen Koning is, dat Hij ook Hoofd is, niet wordt uitgedrukt, althans niet met zooveel woorden.

Het is dan ook in overeenstemming met Schrift en belijdenis als Prof. Dooyeweerd in zijn brochure „De christelijke Staatsidee” zegt: „Deze christelijke grondgedachte van het Koninkrijk Gods is het eenig mogelijke uitgangspunt voor de christelijke Staatsidee”.¹⁾ Maar het lijkt mij minder juist en zeker niet verhelderend als hij dat Koninkrijk ook weer noemt onzienlijke boventijdelijke kerk van Christus.²⁾ Daarmee toch gaat 't onderscheid van Kerk en Koninkrijk weer te loor. Consequenter is hierin De Graaf, die in zijn brochure: „De Heilige Schrift, het Koninkrijk Gods en de oorlog”, alleen spreekt over 't Koninkrijk.³⁾

Ook het tweede lid: „Staat” veranderde ik. En wel in „Koninkrijk(en) der aarde”. Ik voer daarvoor de volgende redenen aan: 1e. In een koninkrijk is de Koning 't staatshoofd, de drager van het ambt in den Staat. In Staat is de herinnering aan dat ambtelijk Staatshoofd niet tot uitdrukking gebracht, in Koninkrijk wel. 2e. Door den naam Koninkrijk te gebruiken is ook aangegeven dat we hier twee vergelijkbare grootheden hebben: Koninkrijk Gods en Koninkrijken der aarde. 3e. Door de toevoeging „der aarde” is het onderscheid tusschen de twee Koninkrijken aangegeven. Ik meen, dat hiermede de verandering van „Kerk en Staat” in „Koninkrijk Gods en Koninkrijken der aarde” voldoende gemotiveerd is.

L. H. J. W.

1) Dr H. Dooyeweerd. De Christelijke Staatsidee, p. 19. Libertas 1936.

2) Dooyeweerd. De Christelijke Staatsidee, p. 37 e.a.

3) S. G. de Graaf, „De Heilige Schrift, 't Koninkrijk Gods en de oorlog”. Cedem, Stis. 1931.

UIT DE SCHRIFT

De machteloze voorbidder.

Zoo delg mij nu uit Uw boek, hetwelk Gij geschreven hebt.

Ex. 32:32b.

Mozes verkeert in grooten angst om het volk Israël. Want dit volk heeft in het uur, waarin de Heere het voor eeuwig wilde aannemen als Zijn volk, den Heere reeds verworpen. En nu wil God het volk verwerpen, dat Zijn liefde versmaad heeft. En nog op den berg Sinaï bidt Mozes zijn eerste gebed voor Israël. „O Heere, waarom zou Uw toorn ontsien tegen Uw volk, hetwelk Gij met groote kracht en met een sterke hand uit Egypteland uitgevoerd hebt?” (vs 11). En in dit gebed heeft Mozes nog een schoonen pleitgrond voor het schuldige volk. „Gedenk aan Abraham, aan Izak, en aan Israël, Uwe knechten, aan welke Gij bij Uzelf gezworen hebt...” (vs 12). De pleitgrond van Gods onveranderlijke beloften, de vastigheden van Zijn genadeverbond. Hier beweegt Mozes zich in zijn liefde voor Israël nog binnen de grenzen van het geopenbaarde, van wat God beloofd heeft. Daarom was dit gebed een machtig wapen. En de Heere hoort, wijl Hij Zichzelf verhoort. Israël zal als volk behouden worden.

Maar als Mozes den berg afkomt en den gruwel ziet van Israël's zonde, en den hoon Israël's God aangedaan, houdt hij een strafgericht onder het volk. En door den stam van Levi vallen er 3000 door het zwaard. Israël wordt wel niet uitgeroeid, maar wel getuchtigd. Maar is deze strafbepaling voldoende geweest? Is hiermede nu de toorn verzadigd? Zal de Heere nu in gunst wederkeeren? Dat wordt nu de bange vraag! En zoo niet, wat zal dan de dag van morgen brengen? Vuur en sulfer? De nacht, die volgt op dit strafgericht, is wel één van de benauwendste in het leven van Mozes. Wat zal de Heere doen, indien dit gericht niet voldoende is geweest?

En in zijn brandende liefde voor Israël bedenkt Mozes een nieuw plan in zijn sombere nachtwake. Hij zal, wanneer de morgen aanbreekt, tot God gaan en hij zal tot den Heere zeggen: „Indien deze drie duizend Uw toorn niet hebben weggenomen, neem dan ook mij als offer voor dit volk, delg mij dan ook uit Uw boek, dat Gij geschreven hebt”. Dat is de eenige mogelijkheid, die hij nog ziet. Deze oplossing heeft hij kunnen vinden. Hij in de plaats van dit schuldige volk.

Zoo gaat Mozes tot God. Hij heeft twee plannen den Heere voor te leggen. Het eene is het strafgericht, dat hij gehouden heeft. Misschien 's dat voldoende geweest. En zoo dit niet het geval is, delg mij dan uit. Is die Mozes niet een held? Is hij niet sterk van liefde als hij den berg opgaat? Hij biedt zichzelf aan. Hij inplaats van dit volk! En toch heeft de Heere deze voorbede afgewezen. Het was wel sterk van liefde, maar het zweeft in de lucht, wijl Mozes in deze voorbede verlaten heeft den vasten bodem van het Woord Gods, en zich geheel onttrokken heeft aan het gemaakt bestek der verlossing. Immers Mozes is Middelaar der wet, en Mozes' roeping is en blijft om de wet over te dragen en door te geven aan Israël, om alzoo dit volk tot Christus níl te drijven. Hij moet boven zichzelf uitwijken naar Hem, en straks ook vermanen: „hoort Hem, hoort Hem”. Maar Mozes de Middelaar der wet ziet geen uitkomst meer, hij weet niet hoe het nu verder moet, opdat het volk behouden blijve. En in zijn hartstochtelijke liefde overschrijdt hij zijn grenzen, en wil hij worden middelaar der verzoening, die het volk verlost van den dreigenden toorn! Maar op hetzelfde oogenblik weet hij niet meer wat hij zegt, en ziet hij de dwaasheid niet, die hij uitspreekt. Wat hij dan ook wil, gaat allereerst in tegen de wet zelf, welke bedienaar hij is. „Indien Gij hun zonden vergeven wilt”. Maar zij hebben allen gezondigd. Zij moeten dus allen gestraft worden. Hij kan wel zichzelf aanbieden, maar zoo wordt alle gerechtigheid niet vervuld. Bovendien komt hij veel te gemakkelijk tot zijn aanbod: „delg mij nu uit Uw boek”. Heeft hij wel nagedacht over den vloek der wet, over de verschrikking van den eeuwigen dood? Neen, Mozes heeft zijn aanbod gedaan zonder het gezicht op de wet, haar dreiging en haar vloek. En verder gaat wat hij zegt ook in tegen het evangelie! Mozes komt nu tot deze dwaasheid: de middelaar verloren en het volk behouden, de middelaar in de duisternis van het oordeel, en het volk in het licht van het schoon Jeruzalem. Hij heeft dus het gemaakt bestek van Gods werk verlaten, namelijk dit bestek, dat een ander alle gerechtigheid zal vervullen, en middelaar en volk komen tot de glorie van het eeuwige leven.

Mozes is hier wel op het hoogtepunt van zijn liefde, maar hier blijkt dan ook al zijn armoede. Hij heeft wel een glimp gezien van het plaatsvervangend lijden, en er wel iets van verstaan: de middelaar in isolement, terwille van zijn volk, maar Mozes heeft niet dat kostelijk geheim van Jezus Christus, namelijk de unio mystica, dien schoonen, grooten band der liefde,

waardoor allen in den Middelaar begrepen zijn en Hij kan optreden als één voor allen, als één met wien wij in het oordeel komen, en met wien wij door het oordeel heen getrokken worden tot het eeuwig zalig leven. En omdat hij deze schoone gave niet heeft, omdat hij ook een mensch onder velen is, daarom slaat hij een slag in de lucht, probeert hij maar iets, weet hij ook niet of zijn gebed verhoord zal worden. Hij moet dan ook tot het volk zeggen voor hij tot God gaat: „Misschien zal ik een verzoening doen voor Uwe zonden.”

Gelukkig dat God Mozes, den middelaar der wet, weer binnen de hem gestelde grenzen heeft teruggebracht, en van zijn overspannen liefde hem genezen heeft. Niet Mozes, maar Christus zal Middelaar der verzoening zijn, en Mozes zal tot Christus uitdrijven! En in Hem zal dat heerlijke wonder zijn van de unio mystica, waardoor wij allen in Hem begrepen zijn en waardoor Hij ons mee kan nemen onder het oordeel der wet, en ons door het oordeel mee kan trekken tot de verbondsglorie na alle gerechtigheid vervuld te hebben. En deze Middelaar der verzoening zal zeggen: „Neem Mij in plaats van dit schuldige volk”. En God zal Zijn voorbede niet afwijzen, en Hem nemen, en Hem verbrijzelen onder den vloek der wet. En God zal ons met Hem schrijven in het boek des levens, en ons met Hem tot erfgenamen des levens uitroepen!

Mozes heeft dan ook zijn dwaasheid ingezien. God heeft een andere gerechtigheid voor Israël aangebracht. En later op den berg der verheerlijking heeft hij geen plannen meer voor te leggen. Daar is Mozes de middelaar der wet. En daar predikt hij de noodzaak der wet, dat alle gerechtigheid vervuld worde, zal waarlijk Israël leven tot in eeuwigheid. En daar is ook Christus, de Middelaar der verzoening. En Deze buigt zich onder den eisch der wet. En Hij laat het bestek Gods niet los. Maar Hij gaat in groote liefde, en met het gemaakt bestek in Zijn hart geschreven. Hij gaat als één voor allen! Hij is niet maar een mensch, maar de Zoon des menschen, met de groote gave van de unio mystica, welke het Hoofd met de leden verbindt, en de leden met het Hoofd! Hij slaat op Golgotha niet een slag in de lucht. Hij probeert maar niet iets, maar Hij komt naar Gods gemaakt bestek en Hij redt ze allen van den vloek der wet, en schenkt ze allen het leven tot in eeuwigheid.

Deze unio mystica heeft geen oog gezien, geen oor gehoord, geen hart bedacht. Zij is Gods gave in Jezus Christus. Alleen van Hem geldt: allen in één begrepen.

Daarom, Mozes redt er niet één. Christus redt ze allen, die de Vader Hem gegeven heeft. En van Hem zal gezongen worden: „Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed” en Zijn verlossingswerk zal eeuwig voor onze aandacht staan.

II.

v. d. B.

KERKELUK LEVEN

Eene aanvaardbare verklaring van het wonder?

Op de jongste wetenschappelijke samenkomst der Vrije Universiteit te Arnhem, 12 Juli j.l., heeft Dr J. P. van Rooyen een, ook in druk verschenen, referaat gehouden over Toeval en Voorzienigheid. De bespreking van dit interessante, schoongestelde, referaat blijft hier rusten. Slechts worde één punt ervan thans nader overwogen, en dat te meer, omdat het, voorzover uit het verslag dezer samenkomst in „De Standaard” van 13 Juli j.l. gezien kan worden, bij de gedachtenwisseling op die vergadering niet in discussie gekomen schijnt te zijn. Dit punt betreft de poging tot verklaring van het wonder.

Dr van Rooyen kwam n.l. bij de behandeling van zijn onderwerp ook voor de vraag naar het wonder en zijne verklaring, en spreekt daarover op blz. 27—29. Hij schrijft: „In betrekking tot het dogma der Goddelijke voorzienigheid en regeering aller dingen heeft steeds een specifiek meningsverschil geheerscht over de vraag, welk verband eventueel kan worden gelegd tusschen het wonder en de rechten der natuur”, blz. 27. Dit verschil geeft hij dan aldus aan, „dat enerzijds het wonder als een aanbiddelijke uiting van 's Heeren majesteit aan het wetenschappelijk denken volstrekt wordt onttrokken, terwijl er anderzijds naar wordt gestreefd om tusschen de natuurwetten en het wonder een schakel te leggen, die de schijnbare tegenstelling elimineert”, blz. 27 v.

Blijkbaar sluit hij zich bij deze laatstgenoemde poging aan. Want na van zijn referaat gezegd te hebben: „Nu hebben wij van de natuurverschijnselen het wetmatig karakter op den voorgrond geplaatst”, blz. 28, schrijft hij eenige regels verder: „Wij kunnen nu nog een stap verder gaan en ook het wonder in dit licht trachten te bezien”.

Dit doet hij dan op de volgende wijs. „Wanneer al het geschapene inderdaad volgens vaste ordeningen wordt geleid, dan moeten wij ons ten aanzien van het wonder voorstellen, dat God op gansch exceptionele wijze de wetten der natuur zoo dirigeert, dat het voor ons besef volkomen onbegrijpelijke plaats vindt. Wel

is waar zou oogenblikkelijk gelegde sup worden gedi bevatting ve Gods door de nagespeurd de oorspron wordt gedac heilshistorie normale lei schouwen, b van het wo (geloof) as vermogen is bepaalde ri het wonde

Volgens d der dus sle natuur, of gansch exce waarschijnlijk reeds in d voltrekking stip als res natuurgebe Dan zoud optreden, d gewerkte er werkzaam in de schep lijk, reeds geschapen, Gods leidm manifesteer Ter verg

Bavinck ov staat niet l heining va haar tegenv kracht. Hij ten doen o werking on doen de la te midden schrijft hij wonder ge die in de zij werken is, dat de v op een bep andere kra en eene el 1, blz. 387

De vraag wonder ho eene bizom reeds in d Gods schei wezige we wonder ool niet beston die naar e samenwerk een eigen

Apriorisc Wij weten krachten C tuur heeft van wetter ook is ons en werkin wetten der en ondan Zijne heil nog zeer eische on te zeggen, baring ove

Nu worc haald, wa Rooyen as nu de vr het wonde van het pe toog en m het water sloeg, Ex. Joz. 10; 1 Luc. 6, v en Silas,

Misschie vallen ku zienige le openbarin krachten, waren, m of regene lijk licha

Hierteg voerd kun het midd klaring v

Doch on andere w aan de v